

'הוא לא בשל', 'אני מרגישה שהיא לא מספיק מסוגלת'. המשפטים הם יריית הפתיחה להתחבטות בנושא כבד משקל: האם להשאיר את הילד או הילדה שנה נוספת בגן, או שנכון יותר להעלות אותו כרגיל? | גייסנו מאבחנת דידקטית ומנחת ההורים לסוגיה ודיברנו על ההתלבטות, על השיקולים, על המחירים ועל התוצאות | הופ טרללה, נשארתי שנה! מלי הלר

כאב הראש העמום שכן שם, בירכתי המוח, כבר מתחילת שנת הלימודים. מדי פעם הרהרתם בסוגיה, הפכתם בה שוב ושוב, שוחחתם עליה עם כל מי שרק הסכים לשמוע. כשלא הצלחתם להגיע להכרעה חד משמעית - שוב הנחתם אותה בצד, נתונה לחסדיו של כאב הראש המטריד והמנקר. החודשים חלפו במהירות מסחררת. כעת, לקראת סופה של שנת הלימודים ההחלטה אמורה כבר להיות מאחוריכם. על מה אנחנו מדברים? כמובן, על הילדון או הילדונת שלכם, שמקפצים להם כרגע בגן בעליזות ואינם מודעים כלל ועיקר לשיקולי הדעת המעמיקים שלכם בנוגע לעתידם: האם להשאיר אותם בגן שנה נוספת, או לתת להם לעלות עם כל בני גילם? הגיע הזמן לשבת ברצינות עם נשות המקצוע, להביא את הצדדים השונים ולשמוע מהן המלצות. קדימה, שעון החול של שנת הלימודים מתקתק, אין עוד זמן להתלבט.

2

להשאיר או להעלות? זו השאלה

במגירת המקרר מונחת הסלסילה השקופה, ועשרה כדורונים עגלגלים ואדמדמים מבצבצים מתוכה. עשר עגבניות סמוקות לחיים ובריאות בשר, ורק עגבנייה אחת חיוורת ואומללה. ירקרקה וחסרת חיות.

'היא לא בשלה', אמרו הקולות סביבה. 'תנו לה את הזמן שהיא זקוקה לו, ותהיה לכם עגבנייה לתפארת'. וכך היה.

תכולת הסלסילה התחלפה בעגבניות עסיסיות אחרות, והיא עדיין הייתה שם, ממתינה ללחייה שיאדימו. בסוף, בזכות הסבלנות הגדולה של הסובבים אותה, הגיע לו הסומק והופיעה העסיסיות.

'היא בשלה!' לחששו הכל בהתרגשות, 'היה שווה לחכות!'

טוב, אנחנו לא באמת משווים בין ילדים לעגבניות, אבל בעניין ההבשלה של אלו כמו אלו - לפעמים כל מה שצריך הוא רק זמן וסבלנות.

כולם למדו לדבר על בשלות ומוכנות ויכולות מותאמות. כולם מודעים וכולם בוחנים את ילדיהם בשבע עיניים לפני המעבר הגורלי לכיתה א'. אולי, באמת, אפשר להמליץ על תבניות קבועות וגורפות שירוו לנו אם נכון להשאיר את הילד שנה נוספת או שמוטב דווקא להעלות אותו?

אתי רוזנצווייג, מאבחנת דידיקטית ומנחת הורים, מנהלת מכון 'קריאת כיוון', מתגייסת לעזרתנו. "זרקת אותי לנוסטלגיה", היא מתחייכת. "כשתמר בתנו הייתה בגן חובה, ידענו שאין לנו התלבטות. למרות היותה הקטנה בשנתון היא אמורה לעלות לכיתה א'. תמר שהיא היום, בס"ד, נשואה ומתכנתת בכירה, ילידת כסלו. רק בכסלו של כיתה א' מלאו לה שש שנים.

"למה לא התלבטנו? משום שתמר הייתה בוגרת מאז לידתה. היא תמיד הייתה צמאת דעת וחיפשה גירויים אינטלקטואליים. הייתה בה בשלות רגשית לצד קוגניטיבית, ואך טבעי היה שתעלה לכיתה א'. כך, ברוך השם, היה.

"שנים חלפו ובן 'חידרניק' שלנו היה אמור לעלות לכיתה א'. כל החברים שלו עולים. הוא יודע שהוא אמור לעלות, ואנו, הוריו, חשים בתוכנו שילדנו עדיין לא נכון לעלות לכיתה א'. הוא עדיין זקוק לזמן בשביל להבשיל. מעבר לחסך השפתי שנבע מהצטברות נחלים באוזניים חשנו כי זמן נוסף ייטיב איתו.

גם ראש הישיבה של בעלי תמך בהישארות שנה - בפרט לבן שנזרק למים מוקדם כל כך, ולמסגרת תובענית העלולה להיות טובענית באין כלים ותנאים מתאימים.

אותם הורים, החלטות שונות. בהחלט. הנה לכם היופי ב'חונך' לנער על פי דרכו".

אתי ממשיכה להסביר, ומציינת כי סיפור ה'בשלות' - מוכנות' עובר תהפוכות, וקצת כמו מחקרי תינוקות, מלמד על טרנדיות ואופנה

שמתחלפות. "כל מה שצריך הוא לפתח רגישות וכיוון, כמו גם שאלות ונקודות להתבוננות", היא מבשרת. "כל זאת כדי שלא נלך לאיבוד בתוך התהיות האינסופיות העולות בנו".

מה ניתן בכל זאת לומר להורים? "נכון וכדאי להשאיר את הילד שנה נוספת כאשר יש מאפיין של חוסר בשלות שמקורו בזמן. הנחת המחקר קובעת כי בסביבות גיל שש ילדים בשלים להתמודד עם דרישות מערכת בית הספר, לרכוש קריאה וכתיבה, לשבת במשך זמן מסוים, לשלוף מספר מילים לדקה, וכן להתמודד בחברה, לקבל סמכות, להתארגן, לקבל אחריות ולמגוון התחומים המרכיבים את היכולת ללמוד בכיתה א'".

כשהלקות מתחפשת לחוסר בשלות

מצד ימין של המקרר אנחנו עוברים כעת למגירה השמאלית שלו. רשת מלאה באבוקדו ממתינה בקוצר רוח לאי מי שיבוא ויטול.

אי מי דווקא מגיע, לוחץ קלות על האבוקדו הראשון שנקלע לידיו ומשמיע קריאת אכזבה. עדיין קשה.

עצות הסבתא השונות מתגייסות כעת במאבק על האבוקדו: הפרי-ירק הזה נעטף לו בנייר עיתון יחד עם תפוח אדמדם, ומושם מעל למקרר.

יומיים חולפים וגם שבוע, ודבר לא קורה. האבוקדו נותר קשה כשהיה.

תעלומה? לאו דווקא. 'קראתי היום שיש זני אבוקדו המשווקים בחנויות, שלא יכולים להבשיל לעולם משום שלא נקטפו בזמן, אומר האי מי בידענות. 'אין מה לחכות להבשלה'.

שוב לא נתיימר להשוות בין פירות האדמה לבין הילדים שלנו. רק מה? שגם אצלם לעיתים מדובר בעניין של לקות כזו או אחרת, ולא של הבשלה, ואז - המתנה סבלנית לא תועיל הרבה...

אתי מרחיבה: "מכיוון שלא נולדנו עם סולמות התפתחות, ויש שונות אינדיבידואלית בינינו, כל אחד ואחת מתפתחים באופן ייחודי, ונוצרים לעיתים פערים בין התחומים - או בין חלק מהם או מרביתם.

"כאשר ההורה או איש החינוך/הטיפול שמים לב לפערים כאלו, עליהם לבדוק אם מדובר בבשלות או בלקות".

איך בודקים זאת? אתי מסבירה כי בשלות מוגדרת כתהליך התפתחותי טבעי של הבשלת מערכת העצבים המרכזית, וכי היא משפיעה על התפקוד בתחומים שונים: למידה, חברה, רגש, קוגניציה ועוד. בשלות מאפשרת לאדם לממש את כוחותיו ואת הפוטנציאל שלו, ולהצליח בצורה המיטבית.

"הבשלות היא לרוב תוצר של התפתחות טבעית. לאחר שהילד ביסס את יכולותיו מתוך התנסות, גרייה, תיווך ולמידה ישירה ועקיפה, הוא מפנים את השלב שנהפך לו לאוטומטי וממשיך בהצלחה תוך למידה, התנסות,

שכל, רגש ומה שביניהם

אם בעבר היו בוחנים יכולות לימודיות בלבד, הרי שכיום יודעים לדבר גם על אינטליגנציה רגשית. אינטליגנציה רגשית לעומת אינטליגנציה שכלית, איזה סוס מנצח?

אתי רוזנצווייג מכריעה: "כמובן, אנו אוהבים שלמות ורוצים סנכרון בין התחומים, ולא פערים שיחדדו ויקשו". אנחנו רוצים, אז מה? מה קורה כששניהם לא מתפתחים באותו מקצב רצוי? "מחקרים מלמדים על הצלחה יתרה ומשמעותית לילדים בעלי אינטליגנציה רגשית מפותחת. היכולת שלהם להאמין בעצמם, לנהל את רגשותיהם, לדחות סיפוקים, לעכב תגובה ולהיות סקרנים ובעלי מוטיבציה פנימית, חשובה לאין ערוך מאינטליגנציה שכלית.

"סיפורו של שוקי הוא סיפור עצוב במיוחד. אימו הייתה גאה בכך שהוא קפץ גן ונכנס צעיר במיוחד לכיתה א'. הוא היה מאותגר ועמד באתגרים, אך במחיר פנימי של לחץ וחוסר יכולת לשחרר ולבטא את עצמו ואת צרכיו מול הוריו שנתנו משקל יתר ללימודים ולא למשחקים ולפעילויות חברתיות. שוקי הלך ונסגר, הלך ונהיה עצוב. אמנם הוא עמד במשימות הלימודיות בשנות בית הספר הראשונות, אבל נכנס למקום של 'גאון שיגעון' ככל שגדל.

"כיום שוקי הוא גבר שאינו ממצה את כישוריו ויכולותיו. הוא מתפרנס בקושי רב מעבודה שאינה מותאמת לכישוריו השכליים - אך כן למצבו הרגשי שהידרדר ולא קיבל מענה. אילו רק היו בודקים לעומק את כל המכלול, היו מבינים כי עבורו שנה אחת נוספת עם העצמה מתאימה היא הצלה לכל דבר ועניין".

תהייה וטעייה לשלב הבא - עד שגם אותו הוא מפנים ועובר לשלב הבא, וכן הלאה.

"מעניין לציין כי גם מחקרים על תאומות שאחת מהן אימנו טרם הזמן לעלייה במדרגות, הוכיחו כי הפער הצטמצם מאוד וכי לא הייתה משמעות או ערך לאימון האינטנסיבי לאורך זמן. כלומר: זוהי התפתחות טבעית שאמנם דורשת שיתוף פעולה גם מהסביבה, אך בתנאים נורמטיביים יש להניח שהילד יתפתח ויבשיל באופן טבעי ומותאם לגילו".

ואם זה לא קורה? מציפה אתי את הקולות הדאוגים של ההורים, ומשיבה להם:

"בראש ובראשונה חשוב להירגע. הלחץ והחרדה לא יסיפו לשום תחום, ומסתבר שרק יעצימו את הקשיים..."

להלן מגוון תחומים המהווים הזדמנות להתבוננות ולבדיקה במסגרת הבית.

"כאמור, מומלץ ליצור אבחנה מובדלת בין לקות לבין בשלות. בלקות יש קשיים בבסיס המנגנון. מתוך שאלון לגננת, שאלון להורים, צפייה בגן וראיון עם הילד ניתן ללמוד רבות על יכולותיו".

מההסברים התאורטיים, עוברים לבדיקה המעשית:

שפה וחשיבה

"ילדים עם קשיי שפה ראשוניים, קושי בהיגוי וחסר באוצר מילים, אשר אינם מגלים עניין בסיפורים, מתקשים לענות על שאלות מהתוכן הנלמד ואינם מצליחים לבטא כהלכה תהליכי מחשבה ולשחק משחקי דמיון, עלולים להיות מתקשים בתחומי השפה והחשיבה".

חשבון

"ילדים שאינם מצליחים לספור בתחום המאה, מתקשים למנות בתחום העשרת, לא מצליחים להבין סימני חיבור וחסור ולהציב תרגיל בתחום החמש, לא מצליחים לזהות היכן יש יותר או פחות כמות, אינם מסדרים כמויות ברצף נכון ולא מזהים ספרות ראשוניות עלולים להיות מתקשים בתחומי החשבון".

אוריינות ומודעות פונולוגית

"ילדים שאינם מצליחים לזהות את שמם ושמות חבריהם התלויים מולם לאורך זמן, לזהות באיזה צליל מתחילה המילה ומה מתחרז למה, ואינם מצליחים לכתוב מילים פשוטות - ככל הנראה מתקשים באוריינות ובמודעות פונולוגית המשפיעות על יכולת הקריאה והכתיבה".

קשב וריכוז

"ילדים שאינם מסוגלים לשבת בשקט ולהקשיב בנחת לתוכן המסופר בריכוז, נראים מרחפים, משייטים, מוסחים, בוהים ומנותקים או סוערים, תזזייתיים, אימפולסיביים או פעלתני יתר, ככל הנראה מתקשים בתחום הקשב והריכוז".

מוטוריקה ותחושה

"ילדים שאינם מצליחים להתארגן עם חפציהם, מתקשים לקפוץ על רגל אחת, לרדת מדרגות באופן מותאם, הכתיבה

כבר לא קופצים על המציאה

פעם, ידם של ההורים ושל הצוות החינוכי הייתה הרבה יותר קלה על ההדק בכל מה שנוגע להקפצת ילד שנה אחת מעל לבני גילו. האופן הקטן קלט כבר מזמן את כל האתיות, והחל לקרוא מעצמו ספרים מצהיבים בני שלוש מאות עמודים? למה לו לעבור את ה'מכונה' ולהיות מתוסכל מקצב הצב של הלמידה? המחוננת הקטנטונת יודעת לדקלם בעל פה כל מילה של הגננת (זהירות, זו לא מודעת לחקיינית הקטנה שמציגה בבית 'תראו איך הגננת נראית כשהיא כועסת!') ומדקלמת את לוח הכפל מתוך שינה פלוס תרגילי חילוק מורכבים? הישר לכיתה ב'! אבל כל זה הפך לנחלת העבר, כשאנשי המקצוע גילו את התוצאות הבלתי מרנינות בעליל. הילדים ה'מוקפצים' שדילגו על שנת לימודים שלמה עקב גאונותם היתרה, שילמו מחירים כבדים בתחומים אחרים. באילו תחומים? כאלו שהמודעות אליהם הייתה אז נמוכה עד בלתי קיימת.

חני ויסנשטרן, מנחת הורים ומנחת קבוצות, מסבירה לנו על הקפצת הכיתה ועל מחיריה. "לפני הכל, חשוב להבין כי התופעה שבה ילד 'הפסיד' שנה משום שקפץ כיתה או דילג על גן, הייתה נפוצה בעיקר בעבר", היא פותחת. "כיום, ברוב המוחלט של המקרים, נמנעים מ'הקפצה' כזו משום שגילו לאילו השלכות היא עלולה לגרום". לבקשתי, חני מנסה להיזכר במקרי 'הקפצה' שהיא מכירה. "אני מכירה ילדה המוגדרת כמחוננת לכל דבר ועניין, שבשנים האחרונות 'דילגה' על כיתה. התוצאה הישירה של כל המהלך הנ"ל הייתה שבמשך כל השנה שעברה היא שהתה בכיתה, בלי מסגרת. פשוט לא נמצאה לה מסגרת מתאימה...".

"בשנה שאחריה היא השתלבה במסגרת רגילה אחרת, עם בנות גילה, ושם נמצא לה פתרון בדמות תגבור לימודי מאתגר ובלתי פוסק, על מנת שלא תשתעמם מקצב הלימודים שהיה עבורה איטי להחריד".

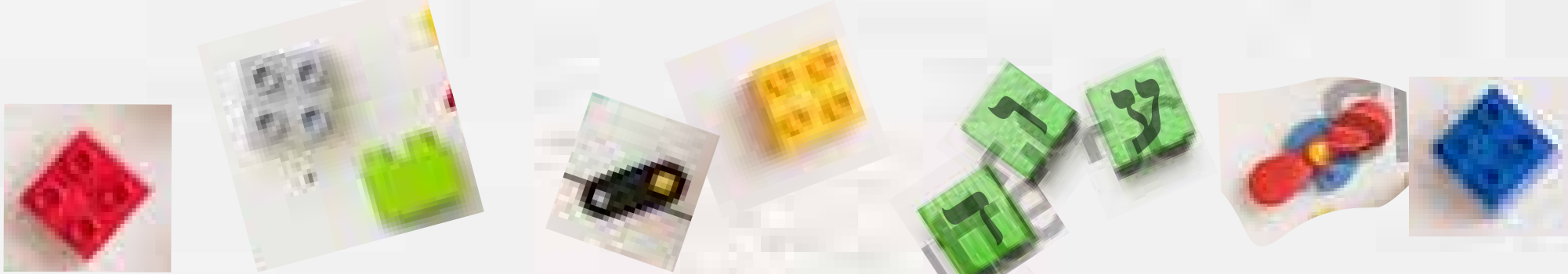
זהו המקרה הראשון שחני מכירה מקרוב, ושמדובר בו בילדה נדירה מבחינת רמת המחוננות שלה. המקרה השני מחזיר אותנו שלושים שנה (!) לאחור. "הוא כיום בן שלושים וחמש. ילד שידע ללמוד חומש באופן שוטף כשכל בני גילו עסקו עדיין ברכישת אבני היסוד בקריאה. כמו בסיפורים, הוא דילג על ה'מכונה', ובסופו של דבר נכנס לשיבה הקטנה כשהוא בן שתיים עשרה בלבד! את בר המצווה שלו הוא חגג בשיבה התובענית והחזקה שבה למד, אבל המחיר הרגשי הכבד שהוא שילם לא היה פשוט כלל ועיקר: גאון ככל שהיה - ועם זאת גם קטן וילדותי, הוא לא החזיק מעמד בתוך כל סד הלחצים ש'שיבה' שמו. 'בסוף שיעור א' האופציה הטובה ביותר עבורו הייתה לעבור לשיבה אחרת, ולהשתלב מחדש בשיעור א' של בני גילו". נראה שהיום ברור ומובן לכולם שלא נוהגים כך. חני פנתה עבורנו לחברה שמשמשת גננת זה שנים רבות, ושאלה אותה אם כיום היא עדיין רואה בשטח מקרים של דילוג על שנת לימודים עקב כישרון לא סטנדרטי.

"חברתי, הגננת עתירת הניסיון, טענה כי המקרים היחידים שבהם 'מקפצים' ילד שנה אחת מעל, הם אצל ילדים שנולדו בתאריכים ה-1/1 או ה-2/1. הילדים הללו נכנסים לשנה הראשונה של הגן ועל פי הנהלים אמורים להישאר שנה נוספת, גם אחרי שלוש השנים שהם עברו, וגם אם מבחינה התפתחותית, רגשית, חברתית ולימודית הם כבר מתאימים לעלות לכיתה א', כך הסבירה לי החברה. ברוב

המקרים הם נאלצים להישאר שנה נוספת בגן בגלל תאריך הולדתם. אם בכל זאת ההורים מעוניינים להעלות אותם לכיתה א', הם מחויבים לעבור ועדה מיוחדת שתקבע את כשירותם". הנה לכם מקרה עכשווי של 'הקפצה' שאינה באמת כזו... דיברנו על פעם. מה קרה במהלך השנים? חני, מפרטת: "בעבר לא נתנו מספיק את הדעת לעניין הרגשי ככלל, ולכך שההתפתחות בתחומים השונים היא תואמת גיל בפרט. הפרמטר היחיד שנבדק היה עד כמה הילד מצליח מבחינה לימודית. 'אבל קחו לדוגמה ילד בן שש שלומד עם חברים בני שבע. אפילו מבחינה פיזית הוא לא מסוגל להגיע לדברים שבני גילו מוגיעים אליהם בקלות... יש מציאויות שהוא לא מסוגל עדיין להכיל, ומה עם ההתפתחות החברתית שלו? וההתמודדות עם תסכולים ששונה בין ילד בן חמש לרעהו בן השש?" כך, ממש כמו שכל אבא שצועדת לטיפת חלב יודעת כי ההתפתחות מחולקת לשלבים תואמי גיל, גם בגילים הבוגרים יותר הנתון הזה לא משתנה. ההתפתחות של הילדים שלנו הייתה ונשארה תואמת גיל. 'פעם לא חשבו שיש להתייחס לנושא באופן הזה ולבחון אותו מכל הזוויות וההיבטים שכמעט ולא ידעו לקרוא בשמותיהם. הילדים שגדלו על פי הגישה שרווחה אז, היו חכמים מאוד אבל גם קטנים ובלתי מפותחים רגשית. כל זה יצר אצלם בלבול בינם לבין עצמם: 'אני גדול או קטן? יודע ויכול או לא מסתדר עם החברים?' מצד אחד הם היו מסוגלים, ומנגד - מאוד לא". השנים חלפו והמודעות עלתה. "בשנים האחרונות ממש חל שינוי משמעותי ביותר בתחום", מציינת חני. "בעבר שיקול הדעת היה של ההורה, כשהגננת יכלה להמליץ והסכיבה יכולה הייתה לשכנע. מה שקרה הוא שילדים רבים נשארו שנה נוספת והעניין הפך לנורמה, עד כדי כך שאפילו הורים לילדים שנולדו באלול היו מתלבטים אם להשאיר את ילדיהם שנה נוספת או לא. ילדי חשוון והלאה היו נשארים כמעט באופן אוטומטי...".

"הפיקוח על הגנים החליט לומר די לתופעה, ויצא בהוראה גורפת שילד לא נשאר שנה נוספת בגן. זאת למעט מקרים חריגים, שברובם על הילד לעבור ועדה מיוחדת כדי להישאר עוד שנה. 'כך, הבשורה הטובה היא שכל הילדים בגן הם באותו הגיל, בלי הפערים העצומים שהיו נוצרים כשאופשרה המדיניות הישנה. הבשורה הפחות טובה היא כי גם במצבים מיוחדים שבהם ילד צריך גם צריך להישאר שנה, לא תמיד מאשרים לו את השנה הנוספת הזו. בעיה".

רק השנים הבאות יספקו את ממד הזמן הנדרש כדי ללמוד ולהבין את התוצאות של הגישה החדשה. עד אז - קבלו נקודה חשובה נוספת ואחרונה: "כהורים, אנחנו מנסים לצפות מה יהיה עם הילד בהמשך, ושוקלים את כל ההיבטים האפשריים לפני ההחלטה על השארת הילד שנה נוספת או על העלאה שלו. 'לעיתים אימהות מגיעות אלי ואומרות בתסכול: 'מי יודע מה יכול היה להיות אילו לא היינו נוהגים כפי שנהגנו...'. כאן המקום שלי כמנחת הורים להזכיר: אתם יודעים טוב מכולם כמה שקלתם את הנתונים בשעתו, וכמה התייעצתם לפני ההחלטה. האופן שבו נהגתם היה הטוב ביותר שנראה אז, ולכן אין טעם להיכנס לספקות מנקרים כאלו אלא להיות שלמים עם ההחלטה שקיבלתם".

היא עבורם משימה מסורבלת, הם אינם מצליחים לגזור או להעתיק את שמם, יש להם חולשה בפתירת חפצים או עוצמת יתר, הם רגישים לתוויות, למגע, או לא רגישים בכלל - ככל הנראה מתקשים בתחומי המוטוריקה והתחושה".

ויסות עצמי

"ילדים אמורים להיות מסוגלים לציית, לקבל סמכות, לדחות סיפוקים, לוותר לחברים, להכיל אכזבות ולנהל את רגשותיהם. ילדים שמרבים לבכות על כל גירוי או רצון לא ממומש, מתווכחים עם גורמי הסמכות בתדירות גבוהה יחסית לחבריהם, מתעקשים מול חבריהם באופן תמידי וחסרי אמון ורצון - ככל הנראה מתקשים לנהל ולווסת את רגשותיהם והתנהגותם.

"כאשר הילד עדיין אינו בשל - המצב נראה לרוב אחיד אך עם פער בגיל, ובמצב כזה ההשערה היא שאם נשאר את הילד לשנה נוספת, הוא יתפתח באופן טבעי."

אתי עוברת לדוגמה משעשעת, רק בשביל הפרופורציות: "כשאמא של דוד התקשרה אלי שמעתי היסטריה בקולה. החרדה שנשבה מקולה, עם הדאגה הקיומית לעתידו של דוד שלה, היו מוחשיות גם מבעד לטלפון: 'הוא לא קורא! הוא לא מצליח לשלוף את האותיות! יש לו בעיות זיכרון קשות! תקבלי אותנו עכשיו לאבחנו, רק שהוא לא יהיה דיסלקטי, אנא! אני בלחץ, תביני, יש לי אחים לקויי למידה, וההורים שלי עברו איתם דרך קשה ומורכבת עד הישיבה הקטנה. רק שאצלי זה לא קרה!"

"כשדוידוש הגיע עם אימו, הייתי המומה. את הפרט הכי חשוב לא שאלתי בנותן ההצפה הרגשית, ואז, כשיחד איתו נכנסו תלתלי זהב ארוכים, חיתול בד ביד, מוצץ ובקבוקי, ההלם שלי היה מוחשי.

"אילו דמיונות, מחשבות ופחדים האם כבר הצליחה להשליך עליו? אילו כותרות, נבואות זעם ועתידות???"

"דוד התגלה כיותר מבסדר: חכם, תקשורתי, נבון, בעל אוצר מילים ומושגים מרשים. הוא אפילו הצליח ללמוד בסיטואציה האבחונת שלוש אותיות. אבל את ההיסטריה של אימו הייתי חייבת להבין ולהרגיע... (ומזלי שאני גם מנחת הורים ולא רק מאבחנת דידקטית...)

"לדוד לא הייתה לקות וגם לא בעיה בבשלות, רק פחד ואולי ציפיות לא מותאמות של המערכת החינוכית והביתית".

כשהקולות השונים מתנגשים

'קנינו אצלך אפרסקים לפני שלושה ימים', אנחנו מודיעים לירקן שלנו בטלפון, 'זהם עדיין אינם ראויים למאכל!'

'אפרסקים מהחנות שלי?' הוא מוודא בטון סמכותי, מרגיע ומלא ניסיון, 'אתם יכולים להיות רגועים. יומיים של סבלנות והם יהיו עסיסיים בדיוק כמו שאתם אוהבים'.

אנחנו מביטים באפרסקים המבטיחים, ומה לעשות שאנחנו מרגישים אחרת? לנו נראה שיומיים לא יספיקו להם כדי להבשיל, ושהם זקוקים לפחות לשבועיים כדי להיות בשלים וטובים.

מרשים לנו, בפעם האחרונה לכתבה זו, להקביל בין האפרסקים לבין הילדים? נכון יותר, ההשוואה העכשווית שלנו היא דווקא בין הירקן אלינו, בעלי האפרסקים.

מה קורה כאשר יש מגוון קולות ופער בין הממסד לבית? מה עושים כשהגננת ממליצה להעלות את הילד בלי חשש, ואילו אנחנו ההורים מרגישים שנכון יותר לתת לו שנה נוספת ומשוחררת יותר - או להפך?

"אכן, קונפליקט לא פשוט", מסכימה אתי. "כמאבחנת חשוב לי לקבל את מגוון הקולות באמצעות שאלונים מובנים, שיחות טלפון ובעת הצורך תצפית בגן. אני לומדת מדוע יש תחושת פער: אולי זו הכחשה של האם? 'פולניות' יתר? הגנה? ניתוק? פחד? ילד נוסף שלומד שנה מתחת שגם אותו היא תצטרך להעלות? קושי להתחייב לשבת איתו? החוויות הבלתי מעובדות שלה מהילדות? חוסר הבשלות שלה? סיבות אחרות?"

"בפעמים אחרות דווקא הגננת מכילה מדי, רחמנית או נוקשה מדי, או בעלת שיקולים לא ענייניים. לכן, חשוב לעיתים לשמוע דעה אובייקטיבית שאינה תלויה בדבר. למידת התיק עשויה להרגיע את כל הצדדים, ובמאות המקרים שליוויתי חשתי הקלה ושמוחה בהתרת הספקות.

"בפועל, אני אוהבת להאזין לקול ההורי ומאמינה בו, אך לא מתעלמת מניסיון עתיר שנים וידע של גננת הרואה קבוצת ילדים גדולה. יש להביא בחשבון שלעיתים הפער נובע מהתפקיד השונה בבית ובגן, שאותו מגלם השחקן הראשי במחזה של החיים כשהוא עדיין לא בן שש".

הגיע הזמן לסכם: "סוגיית השנה הנוספת, בעיניי, לא אמורה להיות טרנד אלא מותאמת ותפורה על פי מידה. לי באופן אישי יש ילדים שנכנסו הצעירים ביותר לכיתה א', ולעומתם אחרים שנכנסו לכיתה א' הכי מבוגרים ובוגרים. מומלץ להעריך את הבשלות ואת היכולות באמצעות אבחון מוכנות ושאלוני גננת והורים שיגלו מה נכון ומדויק לילד שלכם, ולא ללכת באופן אופנתי כי 'כך מקובל'.

"מגיעים לאבחון מקרים רבים של ילדים צעירים שכבר קיבלו תוויות וסטיגמות של 'לקויי למידה', 'מופרכי קשב', 'קשי הבנה' ועוד שלל תגיות, בשעה שמדובר בחוסר בשלות. מעבר לנוק הלימודי המצטבר, הנזק הרגשי גרוע ממנו בהרבה כמו גם הדימוי העצמי והמיקום הפסיכולוגי שהילד רוכש לעצמו בלי לרצות ולהתכוון. מקורם של קשיים רבים דווקא בחוסר בשלות טבעית, כך שאם הילד רק היה נשאר זמן נוסף בגן ומבשיל באופן טבעי ומותאם, לא היינו נפגשים בקליניקה לאבחון.

"ושוב, צריך לדון כל מקרה לגופו ולא ליצור הכללה גורפת, כי גם לקפיצת כיתה יש מחיר, וחשוב להכניס אל סל השיקולים גם אינטליגנציה רגשית וחברתית ולא רק חלקים לימודיים. כיום ידוע כי החלקים הרגשיים חשובים יותר מהחלקים הלימודיים. האם גם הם הובאו בחשבון? האם נערך תשאול נכון ומקיף לכל הפרמטרים? יש לתת על כך את הדעת בצורה מקצועית, שקולה ורב ממדית, ולשקול את כל הצדדים".

חני ויסנשטרן, מנחת הורים ומנחת קבוצות, בעלת החוג 'שיר חדש - סינגל' לפיתוח קול בשילוב העצמה ומודעות אישית, מספרת לנו גם על הצד השני של המטבע: על המחיר שמשלם ילד שנשאר שנה נוספת ולא היה זקוק לה באמת. "ילד גדול שמכיר כבר את הגננת ואת החומר הלימודי, עלול להשתעמם מאוד ולעיתים אף להפוך למתוסכל ולפתח חוצפה. הוא עלול להרגיש 'מעל הקבוצה', לא שייך אליה, ובעקבות כך יכולות להיווצר בעיות חברתיות ורגשיות.

"אני מכירה מקרוב ילדה שבסוף כיתה א' אובחנה כסובלת מהפרעת קשב וריכוז, ללא היפראקטיביות. מאז ומעולם היא ריחפה ושכחה המון, ונטתה שלא לסיים עבודות שהתחילה. נכון, בגן היא הסתדרה וגם בכיתה א' היא הצליחה לשרוד, אבל אימה השאירה אותה בגן שנה נוספת משום שבעיניה היא הייתה מעט חלשה.

לקראת כיתה ב' הילדה החלה לקחת ריטלין, והיכולות שלה זינקו פלאים. כעת היא גדולה בשנה מהקבוצה, וחשוב לזכור שהמקום הזה לא תמיד פשוט להכלה רגשית ולהתנהלות חברתית..."

"עם זאת, חשוב לי מאוד להדגיש שיש לבדוק כל מקרה לגופו. כי גם ראיתי בהחלט מקרים הפוכים שבהם ההישארות של השנה הנוספת בגן הצילה את הילדה, קידמה אותה והייתה בהחלט הדבר הנכון".

בקיצור, המסקנה המתבקשת היא שתמיד יש מה להפסיד, גם מהעלאה של הילד כאשר הוא אינו בשל לכך, וכן, גם מהשארתו שנה נוספת בגן ללא הצדקה מספקת. מה כן צריך? לחשוב ולשקול היטב את הנתונים, להתייעץ ולפעול בהתאם, וכמובן, להתפלל לסייעתא דשמיא בכל החלטה שתתקבל.

אתי מסכמת: "המסע לא תם, שתיים עשרה שנות לימוד אפילו לא התחילו וכבר יש לנו כר נרחב לחשיבה, להתפתחות, ללמידה ולהתבוננות. מה שחשוב הוא לקבל החלטה מושכלת הכוללת את כל מקורות המידע, ולהיות שלמים ושמוחים בהחלטה. כך, בתהליך מקביל וישיר, כל זה יועבר לילד ויתרום לביטחון ולנינוחות הפנימיים שלו".

